

Myndigheten för
samhällsskydd
och beredskap

VÄGLEDNING

Vägledning för kommunens utbildnings-och övningsplan

2023-2026

Ansvarig enhet på MSB: Enheten för samordnat stöd till lokal och regional beredskap
Diarienummer MSB 2018–13415
Publikationsnummer MSB 1364 - reviderad maj 2023
ISBN 978-91-7927-382-8

Innehåll

OM VÄGLEDNINGEN	4
VAD SÄGER LAGEN OCH ÖVERENSKOMMELSER?	4
ARBETSPROCESS	5
1. Utse ansvarig.....	5
2. Analysera övergripande behov.....	6
3. Analysera kommunala verksamheters behov	7
4. Samråd externt.....	7
5. Ange syfte och identifiera förmågor som ska stärkas.....	7
6. Sätt en ambitionsnivå	8
7. Ta fram en tidplan	8
8. Ta tillvara erfarenheter.....	9
9. Fastställ och kommunicera planen	9
MALL FÖR BEHOVSANALYS	10
EXEMPEL: SAMMANSTÄLLNING AV UTBILDNINGAR OCH ÖVNINGAR	11
EXEMPEL: TIDPLAN.....	12

Om vägledningen

Att utbilda och öva kommunens krisorganisation är en viktig förutsättning för att öka samhällets gemensamma förmåga att hantera samhällsstörningar. En flerårig utbildnings- och övningsplan underlättar för kommunen att på ett strukturerat sätt vidmakthålla och utveckla den egna organisationens kunskap och förmåga vad gäller krisberedskap och civilt försvar.

En överenskommelse mellan stat och kommun

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) har kommit överens om att kommunerna ska ta fram en utbildnings- och övningsplan (Förlängd och justerad överenskommelse för kommunernas krisberedskap 2023).

MSB har tillsammans med SKR och representanter från landets kommuner tagit fram denna vägledning för att stödja kommunerna och för att underlätta gemensam planering mellan kommuner och andra aktörer.

Vägledningen ger ett stöd i att ta fram en flerårig inriktning för kommunens utbildningar och övningar. Den beskriver hur arbetet med att ta fram planen kan gå till och ger exempel på hur en sammanställning av utbildningar och övningar kan se ut.

Vad säger lagen och överenskommelser?

Utgångspunkterna för vägledningen är kommunens uppgifter enligt lagar och överenskommelser.

Lag (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap (LEH)

- Kommunen ska ansvara för att förtroendevalda och anställd personal får den utbildning och övning som behövs för att de ska kunna lösa sina uppgifter vid extraordinära händelser i fredstid (2 kap. 8 § LEH).

Förlängd och justerad överenskommelse för kommunernas krisberedskap 2023

- Kommunen ska ta fram en utbildnings- och övningsplan.
- Planen ska beslutas av lägst kommundirektören.

- Planen ska vara beslutad senast 31 december under mandatperiodens första år.
- Kommunen ska ha en regelbundet utbildad och övad krisorganisation. Även beredskapsfunktioner inom till exempel kommunalteknisk försörjning och krisstöd ska vara utbildade och övade.
- Kommunen ska genomföra och utvärdera minst två övningar under en mandatperiod. Krisledningsnämnden och tjänstemannaledningen ska övas minst en gång per mandatperiod.
- Kommunen ska, om tillfälle ges, delta i planering, genomförande och utvärdering av samverkansövningar på regional eller nationell nivå som avser frestida kriser.

Förtydliganden

- Övningsverksamheten ska beakta de brister som identifierats i arbetet med risk- och sårbarhetsanalys.
- Varje övning ska utvärderas avseende såväl styrkor som brister när det gäller kommunens egen krisberedskap och förmåga att samverka med andra aktörer.

Överenskommelse om kommunernas arbete med civilt försvar 2018-2020 med revideringar till och med 2023

Gäller samtliga kommuner:

- Nyckelpersoner i kommunens organisation ska under perioden genom utbildning ges kunskaper om höjd beredskap och totalförsvar.

Gäller kommuner i militärstrategiskt viktiga områden (kategori 1):

- Kommunen bör utbilda och öva kommunstyrelsen i uppgiften att under höjd beredskap ansvara för kommunens ledning.
- Kommunen bör inom ramen för den statliga ersättningen medverka i utbildningar och övningar som anordnas av länsstyrelsen och delta i övning anordnad av annan statlig myndighet.

Arbetsprocess

1. Utse ansvarig

Ange vem som ansvarar för att ta fram, revidera och förankra planen inom den egna organisationen. Ange även vilka kommunala verksamheter, bolag och kommunalförbund som omfattas.

När den fleråriga planen upprättas är det svårt att ha en överblick över hela perioden. Ha därför beredskap att göra tillägg allteftersom nya behov uppstår, till exempel att kommunen ska delta i en annan aktörs samverkansövning, eller en

ny utbildning som inte kunde förutses. Revidera då behovsanalysen och motivera tillägg till planen.

Fundera på:

- Vilka kan bidra med information och kunskap till planen? Till exempel nyckelpersoner inom krisorganisationen eller HR-funktionen.
- Finns det behov av att inrätta en arbetsgrupp för att ta fram planen?
- Vem fattar beslut om att inrätta en arbetsgrupp?

2. Analysera övergripande behov

Behovsanalysen definierar nuläge och utgångspunkter. Utifrån analysen identifieras både vilka förmågor som behöver utvecklas och vilka aktörer som behöver övas.

Utgå ifrån vilka utbildnings- och övningsbehov som finns hos funktioner som:

- krisledningsorganisation
- kriskommunikation
- inriktnings- och samordningsfunktion (ISF)
- krisledningsnämnd
- krisstöd
- beredskapsfunktioner inom kommunal teknisk försörjning

Underlag för behovsanalysen är till exempel :

- risk- och sårbarhetsanalysen (RSA)
- utvärderingar från tidigare övningar och utbildningar
- utvärderingar av inträffade händelser
- befintlig kompetens i egen organisation
- omvärldsanalys
- kompetensförsörjningsanalys

Fundera på:

- Vilken utbildning bör nyanställd personal få i krisberedskap?
- Vilken utbildning och övning behöver personal i krishanteringsorganisationen?
- Vilken utbildning behöver politiker och chefer?
- Var i organisationen är behovet av utbildning och övning störst?

3. Analysera kommunala verksamheters behov

Ange vilka behov som finns i de kommunala förvaltningarna, bolagen och kommunalförbunden.

Fundera på:

- Vad behöver olika verksamheter utbildas/övas inom?
- Med vilken frekvens ska de utbildas/övas?
- Vad bör respektive förvaltning ta hand om själv och vad kan hanteras samlat inom kommunen?
- Har det nyligen genomförts några organisationsförändringar som kan påverka utbildnings- och övningsbehovet?
- Vilka delar av organisationen utbildades senast?
- Vilka delar av organisationen övades senast?

4. Samråd externt

Kommunen bör samråda om planen med länsstyrelsen och omgivande kommuner för att uppnå synergieffekter.

Fundera på:

- Hur ser länsstyrelsens regionala planering för utbildning och övning ut?
- Hur bör kommunens övningsplanering läggas upp för att harmonisera med den regionala utbildnings- och övningsverksamheten?
- Kan flera kommuner bedriva gemensamma utbildningar, exempelvis för nyanställd personal?
- Kan flera kommuner genomföra gemensamma övningar?

5. Ange syfte och identifiera förmågor som ska stärkas

Ett övergripande syfte för planen bör formuleras för hela perioden. Syftet kan utgå ifrån mål och inriktning i kommunens styrdokument för krisberedskap.

Syftet med enskilda utbildningar och övningar kan tas fram genom att ställa frågan varför de ska genomföras och vilka förmågor som ska stärkas.

Ange gärna i en tabell vilka utbildningar och övningar som hjälper till att fylla de behov som har identifierats. Behovsanalysen som gjorts tidigare i arbetsprocessen kan svara på vilka som är målgrupper samt vilka konkreta aktiviteter som behöver genomföras för varje målgrupp.

Fundera på:

- Vad är de övergripande målen och inriktningen i kommunens styrdokument?
- Behövs en övning, eller kan utbildning vara verktyget som behövs för att uppnå syftet?
- Finns det behov av att först genomföra utbildning, för att i nästa steg genomföra en övning?
- Vilket utbildnings- eller övningsformat är lämpligast att använda?

Lästips på msb.se

- Öva enkelt! Färdiga övningskoncept som kan användas av kommuner
- Webbkurs öva tillsammans- en introduktion till systematisk övningsverksamhet
- Kraftsamling – för en stärkt civil beredskap

6. Sätt en ambitionsnivå

Kommunen behöver sätta en ambitionsnivå för vilken utbildnings- och övningsverksamhet som faktiskt ska genomföras under perioden.

Fundera på:

- Vilka ekonomiska resurser har kommunen för utbildnings- och övningsverksamheten?
- Hur mycket tid har olika verksamheter i kommunen för att förbereda och delta i övningar och utbildningar?
- Vilken kapacitet har beredskapssamordnare eller motsvarande att arrangera övningar och utbildningar?
- Hur många övningar ska genomföras under perioden? På kommunövergripande nivå och på förvaltningsnivå.
- Vilken typ av övningar ska genomföras, till exempel simuleringsövningar eller seminarieövningar?

7. Ta fram en tidplan

En tidplan ger en överblick över inplanerade utbildningar och övningar.

Ange vilka utbildningar och övningar som kommunen själv ansvarar för att planera och genomföra. Lägg även in andra övningar som kommunen deltar i, som övad, i motspel eller som observatör eller expert.

Den bör minst på årsbasis ange vad som planeras och bör minst omfatta mandatperioden, men kan även omfatta en längre tidsperiod. Förslagsvis är tidplanen mer detaljerad i början av mandatperioden, exempelvis vilken månad eller kvartal som utbildningen eller övningen planeras.

Fundera på:

- Vilka förutsättningar för deltagande i utbildningar och övningar har utpekade deltagare?
- Har det förts en dialog med utpekade deltagare när i tid utbildningar och övningar är bäst lämpade att lägga utifrån befintlig verksamhetsplanering? Kan utbildningarna och övningarna läggas in som en del i kommande verksamhetsplanering?
- Finns det möjlighet att mindre utbildningar och övningar läggs in i samband med att deltagarna träffas i något befintligt forum (exempelvis i samband med ledningsgruppsmöte, enhetsmöte etcetera)?

8. Ta tillvara erfarenheter

Det bör planeras för hur erfarenheter efter utbildningar och övningar ska hanteras. Erfarenheter från övningar kan både leda till att konkreta åtgärdsplaner formuleras, samt påverka innehåll i utbildningar. Lärdomar från utbildningar kan i sin tur bidra till att mål för övningar formuleras.

Den person som är utsedd som ansvarig för utbildnings- och övningsplanen bör också ansvara för att revidera planen om nya behov uppstår.

Det bör tydligt framgå vem som har ansvar att ta fram en åtgärdsplan för respektive övning som ett led i erfarenhetshanteringen.

Erfarenhet från övningar utgör vidare ett viktigt ingångsvärde för risk- och sårbarhetsanalyser och förmågebedömningar.

Fundera på:

- Ska utvärderaren till respektive övning vara en internt utsedd person inom den egna verksamheten eller en extern person?
- Om behov finns, går det att samarbeta och utbyta utvärderartjänster över kommungränserna?

Lästips på msb.se

- MSB:s övningsvägledning, Metodhäfte – utvärdering av övning
- Utvärdera mera! – ett metodstöd för utvärdering av övningar i form av e-lärande

9. Fastställ och kommunicera planen

Fastställ och kommunicera den fleråriga utbildnings- och övningsplanen internt. Kommunicera vid behov även till externa aktörer inom kommunens geografiska område. Beskriv vem som har tagit fram utbildnings- och övningsplanen, på vilken

nivå den är beslutad, om den kan revideras under mandatperioden och vem som ansvarar för det.

Fundera på:

- Vilka behöver ta del av den fastställda utbildnings-och övningsplanen?

Mall för behovsanalys

Utgå från de behov som analyserats i kommunövergripande och kommunala verksamheters utbildnings-och övningsbehov.

Sammanställning av behovsanalys av utbildningar och övningar 2023-2026

Ansvarig/ arbetsgrupp (namnge)
Behovsanalys inklusive eventuell prioritering
1. Exempel: Kunskap om att hantera Rakel och WIS
2. Exempel: Förmågan att arbeta i stab utifrån bestämd metodik
3.
4.

Exempel: Sammanställning av utbildningar och övningar

Exempel på hur en sammanställning av utbildningar och övningar för mandatperioden 2023-2026 kan se ut.

Datum	Utbildningens/ övningens namn	Syfte och förmågor som ska stärkas genom utbildning/ övning	Deltagare	Erfarenhetshantering	Budget	Ansvariga för utbildningen/ övningen
Augusti 2019	Utbildning WIS	Utbildningens syfte är att utveckla deltagarens förmåga att hantera WIS, för att kommunen ska kunna lämna lägesbilder	Kommunikatörer, informatörer, medlemmar i krisledningsorganisationen	Deltagarnas självskattning i digital utvärdering	Statlig ersättning för krisberedskap	Ansvariga för planering, genomförande, utvärdering och åtgärdsplan
Oktober 2019	Larmövning- initiering och uppstart av kommunens krisledning	Säkerställa att krisledningen kan aktiveras dygnet runt, alla veckodagar	TIB samt kommunens krisledningsorganisation	Utvärdering av larmkedjan från samtal från TIB till att krisledningen är på plats	Statlig ersättning för krisberedskap	Ansvariga för planering, genomförande, utvärdering och åtgärdsplan

**Myndigheten för
samhällsskydd
och beredskap**

© **Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)**
651 81 Karlstad Tel 0771-240 240 www.msb.se
Publ.nr MSB1364- Maj 2023
ISBN 978-91-7927-382-8